

Bojtor István

Széphalom szelleme

Húsz éves a Kazinczy Ferenc Társaság

A Kazinczy Ferenc Társaság létrehozására többen is gondoltak. 1984-ben a február végi evangélikáció után Panyuscsikné Kovács Mária tanárnővel Göncruszkán beszélgettünk. Szóba jött a „Kazinczy-ház” is. Nagy nyelvújítónk holdvilágos estéken gyakran kocsizott Bányácskáról (amelyet ő Széphalomnak keresztelt el) Göncruszkára. Klára húgát ugyanis Krajnik József kassai táblabíró vette feleségül. Szép udvarházukban nevelték az író gyermekeit. József és Ferenc sógorok igen szerették egymást, és a két testvér, Ferenc és Klára is. A család utolsó leszármazottja, Kazinczy Mária (meghalt és eltemetve Göncruszkán 1954-ben) elköltözése után az üresen álló épületet halálra ítélték. Ebben az időben kiadták a jelszót, „pusztuljon mindaz, ami régi”. A lakosság nekibuzdult és szanaszét hordta az ősi bútorokat, tárgyakat. A termelőszövetkezet burgonyát tárolt benne, és takarékosági okokból régi könyvekkel, iratcsomókkal fűtötték a helyiségeket, hogy idejében csírázzon a vetőgumó. Panyuscsikné Kovács Máriaival egyetértettünk abban, hogy a ház megmentése alaposan meghaladja képességeinket, és csak összefogással érhető el. Elutaztunk tehát Sátoraljaújhelybe, ahol Kovács Dániel főiskolai tanár szívesen és azzal fogadott bennünket, hogy éppen most tervezi egy Kazinczy Ferenc Társaság megalapítását. Ezután Gulyás Mihály író, szerkesztőt kerestük fel, aki Sinka Istvánhoz és Veres Péterhez hasonlóan magyar gondolkodású és erősen baloldali volt, több kiténtetés tulajdonosa. Számunkra azonban elsősorban Abaúj szellemese, hiszen Garadhnán született, ott is

hunyt el 2003-ban. Szeme fölcsillant, mikor meghallotta, hogy Abaúj múltját és egyben jövődjét szeretnénk menteni. Hangsúlyozta, hogy az értelmiség kötelessége tisztelni, megbecsülni a hagyományokat és erre nevelni a nemzetet. Összekötéseivel a „Kazinczy-ház” megmentése érdekében megmozgatta a járást, a megyét, sőt országos illetékeseket is. Ő volt az, aki a hibás kommunista intézkedéseket előadásaiban és írásaiban bírálni merészelt. Csodálkozásomra visszamosolygott: – *Nézd, nekem ezt is lehet.* Találkoztunk Hőgye Istvánnal, az újhelyi Zempléni Levéltár igazgatójával és Szabó Sándor encsi tanárral, múzeumvezetővel, akik éppen akkor vetették magukat intenzív Kazinczy-kutatásba.

Először 1984. október 12-én Sátoraljaújhelyben, Hőgye István szobájában gyűltünk össze. A falról Kazinczy Ferenc képe nézett ránk. Hazaszerető, hagyományt, népet, történelmet, művészetet, nyelvünket szerető kis csapatunk tudományos fokozattól, pártállástól, a társadalmi és vallási hovatartozástól függetlenül, vita nélkül, tökéletesen egyetértett a Kazinczy Ferenc Társaság megalapításával. Többszöri találkozásunk eredményeképp a Hazafias Népfront „szárnyai alatt” elkészült az alapszabály, amelyet Sátoraljaújhely Városi Tanácsa is jóváhagyott, Daragó Ferenc és Katona Rezső segítségével köszönhetően. A Városi Tanács Hatósági Osztálya II. 242-3/1985 szám alatt engedélyezte a Társaság működését. Sátoraljaújhelyben vagy Sárospatakon legyen a központja? Kazinczy Ferenc a sátoraljaújhelyi levéltárban dolgozott. Ez eldöntötte a kérdést.

A közösségek szervezetbe tömörülnek, és módszert, célt tűznek ki maguk elé. Két hibás szélsőség kísért. Egyik a túlszervezés, ahol a bürokrácia útvesztőiben tanácsstagnál bolyonganak a cselekedni vágyók. Másik hiba a szabadelvűség, ahol mindenki mindent úgy csinál, ahogy akar. Összetartás, közös cél és módszer nélkül széthull minden. Hála Istennek, Társaságunkat egyik hiba sem rendítette meg. Mindenki megtalálta önként vagy fölkérésre vállalt helyét. Az elnök dicsősége nem ragyog jobban a pénztárosénál, s nem előzi meg a 180 oldalas könyvet író a most belépő új tagot. Egyenlőképpen tiszteljük, segítjük, sőt szeretjük egymást, társadalmi munkában dolgozunk. A Társaság legfőbb szerve a Közgyűlés, ahol bármely tag föl szólalhat, javasolhat és bírálhat. A Társaság rendes tagját ajánlásra az elnökség fogadja el és veszi nyilvántartásba. Pártoló tagok lehetnek azok a magyar vagy külföldi állampolgárok, akik Társaságunk célkitűzéseit szellemileg vagy anyagilag segítik. Tiszteletbeli tagokat az elnökség javaslatára hazai vagy külföldi állampolgárok közül választhatunk. Társaságunk súlyának első jeleként megalakulásunk után Péchy Blanka színművészt és Újszászy Kálmán professzort tüntettük ki ezzel a címmel. Péchy Blanka (1894-1988) érdemes művész hozta létre 1962-ben a Kazinczy-díj alapítványát. *Beszélni nehéz* című könyvét többször kiadták. Hatása egész Magyarországra kiterjedt. Újszászy Kálmán (1902-1994) teológiai tanár, Szabó Zoltán professzortársával népfőiskolát alapított és faluszemináriumot kezdeményezett Sárospatakon. A *falv* című tanulmányában (1936) leszögezi, hogy a falut tanítani kell, és nemzeti értékünként tisztelve kell rá építeni. Mindkét tiszteletbeli tag példát mutatott az értelmiségnek, hogyan kell magyar népünk szellemi és anyagi fölemelkedéséért kötelességtudóan és felelősségteljesen dolgozni.

Az alakuló közgyűlés 1985-ben Kováts Dániel nyelvészt, irodalomtörténészt, a

sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola főiskolai tanárát választotta elnöknek. Rendkívüli tudása, magyar népünk iránti szeretete, közösséget összefogó és eszmei irányító képessége, személyiségének varázsa, tudományos és közéleti aktivitása páratlan. Nyugalomba vonulása után családjához közelebb, Szegedre költözött. Sárospatak és Sátoraljaújhegy egyaránt megtisztelte őt díszpolgársággal. Kováts Dánielt követően közgyűlésünk Fehér József irodalomtörténészt, a Kazinczy Múzeum igazgatóját választotta elnöknek. Tudományos felkészültsége, Társaságunk tagjai iránti baráti magatartása, intézményvezetői gyakorlata miatt erre kiválóan alkalmas. Alelnökünk 1985-ben Gulyás Mihály és Bencsik János tokaji múzeumigazgató lett, a jegyző Fehér József. A Társaság megalakulásakor Hőgye István volt a titkár, aki később betegsége miatt lemondott, és Kiss Endre József könyvtáros vette át feladatát. A pénztáros Kissné Nagy Zsuzsa.

A Kazinczy Társaság célja, hogy tiszta szellemiséggel, igaz tudománnyal tápláljon bennünket. A globalizáció korában élünk: az egész világot átfogó, mindenkire vonatkozó világuralmi törekvés egymás leutánzását, azonos szintű és színű életformát hoz létre. A félművelt népréteg boldogan illeszkedik ebbe. Változó divatot utánoz. A reklámozók nyereségvágyból pillanatonként váltogatják vagy csomagolják át a régi árucikkeket. A Kazinczy Társaság nem a globalizációt, a konzumárut propagálja, hanem a népi, nemzeti, történelmi értékek föltárásával üde forrásvizet kínál. Országépítő feladat megoldására hívja az egyéneket és a vele egyetértő tudományos szervezeteket. Lehetőséget ad írók, helytörténészek, tudósok alkotásainak kibontakozására. Ha föllapozzuk a *Széphalom* évkönyvet, ismert és ismeretlen tehetségek nevét olvashatjuk, akik értékes munkájukkal, szellemi kincsekkel gyarapítják az olvasókat. Társaságunk tehát nem valami újat kezdett, hanem régi, elszakadt fonalakat kötött össze, és az

előttünk járók – a kassai Kazinczy Társaság vagy Zemplén vármegyei Kazinczy Kör – nyomába lépett.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyét a hátrányos helyzetű vidékek közé sorolják. Infrastrukturális szempontból jogosan. Magyarország szegény vidéke, de csak anyagilag. Történelmi, szellemi vonatkozásban első helyen áll. Nagy hiba volna ilyen szellemi, történelmi forrásvidéken az irodalmi munkát elhagyni. Vidékünkön megmaradtak hatszáz-kilencszáz éves templomok, négy-öt száz éves egyházi edények, népi varrottások, ősi eszközök, gazdag őskori lelőhelyek. Itt készült el a magyar nyelvű remekmű, Károlyi Gáspár Bibliája. Kazinczy Ferenc világot járt nyelvújító Széphalomból irányított, tanított és tájékoztató. Éppen idejében alakult meg 1985-ben a Kazinczy Ferenc Társaság, hogy tisztogassa a magyar gondolkozást, gyarapítsa tudásunkat, mert az Európai Uniónak nem mutatós vásári dolgokkal, hanem csak páratlan értékű magyar kincseinkkel lehetünk büszke tagjai.

A Kazinczy Társaság munkájának zömét irodalmi kiadványok alkotják. Színvonalas szakmai anyagot kínálnak igényes olvasóiknak. Első helyen Kazinczy Ferenc életművét gondozzuk.

Az irodalmi és tudományos kiadványok között legtekintélyesebb a *Széphalom*. Első kötete 1986-ban jelent meg, szerkesztette: Kováts Dániel. A világos barna színű, puha kötés fedőlapján: „Széphalom. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve, 1. szám”. Középen a Társaság emblémája. Klasszicista stílusban görög templomra emlékeztető oszlopos bejárat. A mauzóleumot Kazinczy Ferenc tervezte, legkedvesebb rajzai közé tartozott. Az évkönyv hátlapján: 1986. Ára 70 Forint. 328 oldalon, B/5 formátumban, egyszerű gépirással jelent meg. Tellinger István grafikai illusztrálják. Ízléses, áttekinthető, jól olvasható. A megyei levéltár miskolci műhelyében sokszorosították, 800 példányban. Csorba Csaba volt akkor a levéltár igazgatója, aki a Társaság megalakulásától

kezdve elnökségünk tagja. A *Széphalom* külalakja azóta megszépült, terjedelme növekedett, tartalma változatlanul elsőrangú. A legutóbbi, 15. szám 2005-ben jelent meg. Valamennyit Kováts Dániel szerkesztette, kivéve az 1990-ben készült 10. kötetet, amely az ő 70. születésnapjára készült. A Társaság belső információáramlását szolgáló *Hirlevél* első száma írógéppel készült 1984. november 1-jén. Azóta évente kétszer folyamatosan megjelenik, Fehér József, Hógye István és Kováts Dániel szerkesztésében. Életrajzokat, eseményeket, előadásokat találunk benne.

A Társaság által vagy gondozásában kiadott művek száma igen jelentős, 1985-2006 között mintegy 70 könyv jelent meg. Ezek között kuriózumok a facsimile kiadások: így a *Biblia Kazinczy Ferenc szavaival* (1991) vagy az *Imádságok Kazinczy Ferenc szavaival* (2004). A *Tövises és virágok* két kiadásban jelent meg. A legnagyobb munka azonban kétségtelenül a *Sátoraljaújhely lexikona* (2001), amelyről a *Zempléni Múza* 2005. évi 2. száma Katona Rezsóné tollából részletes ismertetést közölt.

A Társaság rendezvényei közül igen tekintélyesek a szabadegyetemek: Gönc: Károlyi és a reformáció (1990); Encs: Anyanyelvünk (1992); Szikszó: Honismeret (1996); Felsővadász – Kassa: Irodalmi hagyományok (1998); Fony: Kazinczy emlékhelyek (2000); Sátoraljaújhely: Történelmi személyiség (2002); Fony: Magyarság és európaiság (2004). A helyi, regionális, országos konferenciák célja az anyanyelv ápolása, a népi-nemzeti értékek hasznosítása, tanulmányi versenyek, pályázatok kiírása, honismeretre nevelés. Munkánkat ezen túl kiállítások, emlékünnepek, koszorúzások, valamint gazdag belföldi és határon túli kapcsolatok jelzik.

A *Széphalom* legrégebb és legújabb lapjait forgatom. Mi volt ebben fontos és jó? A tanulás, önismeret, önbecsülés, bátorítás. Korszakváltásban, világfelfordulásban élünk. A kommunizmus közösséget, államit, egyen-

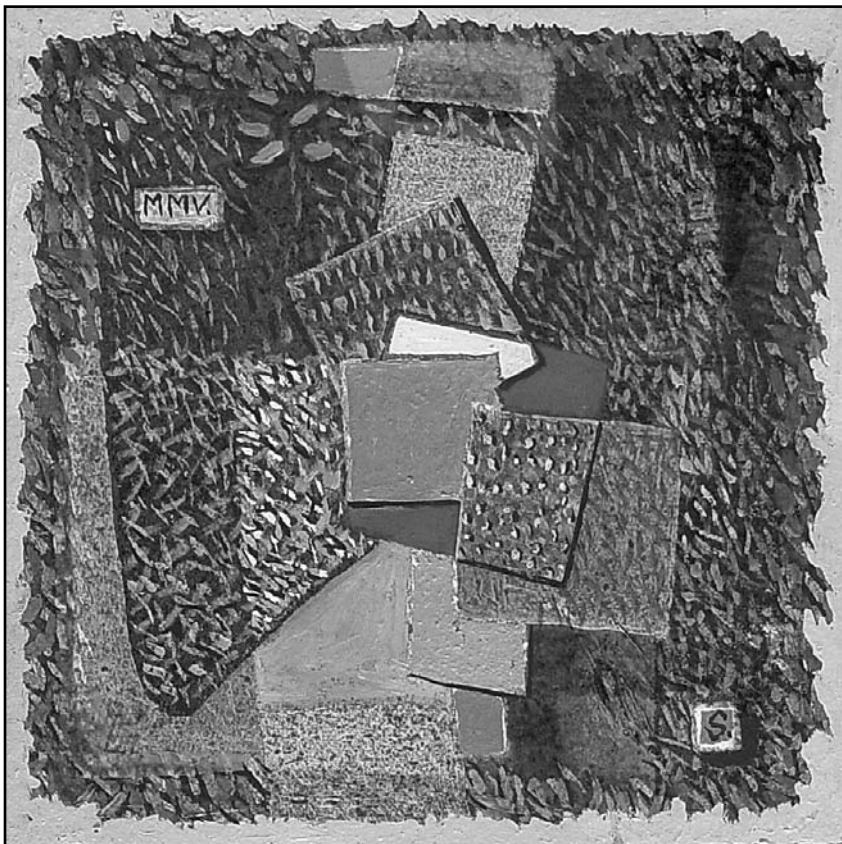

lőséget propagált, az 1990-es politikai változás után privatizációt sürgetnek és milliósokat ünnepelnek. A *Széphalom* sem régen, sem újabban nem került ellentmondásba önmagával, munkáját éppen úgy helyeselték a rendszerváltozás előtti társadalom tudósai, mint jelen időnk szellemi vezetői. A körülmények, gondolkodások, politikai változások közepette a *Széphalom* fölött nem szállt el

az idő. Éppen olyan érdekes és értékes, mint húsz évvel ezelőtt. Az 1985-ben elfogadott társasági alapszabályt nem kellett módosítanunk, kiadványainkat sem kell szégyelnünk vagy zúzdába dobunk.

Húsz év alatt kicsírázott és felnövekedett egy piciny mag. Adja Isten, hogy a virágzásnak indult Kazinczy Ferenc Társaság terebélyesedjen minél erősebb termőfává!

(Szerkesztőségünk kegyelettel emlékezik a közelmúltban elhunyt Hőgye Istvánra.)

Kompozíció